

РЕЦЕНЗИ Я

от

доц. д-р инж. Милена Тенчева Кичекова

член на научно жури,

съгласно Заповед на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър”
№ 62 от 31.01.2017 г.

за дисертационен труд на тема:

„АНАЛИЗ НА КУЛТУРАТА НА БЕЗОПАСНОСТ ПРИ УЧИЛИЩНИ ПРЕВОЗИ В РЕПУБЛИКА ТУРЦИЯ”

разработен от **Хакан Ордухан,**

докторант на самостоятелна подготовка в професионално направление

„Архитектура, строителство и геодезия” по докторска програма

„Техника на безопасността на труда и противопожарна техника“

за присъждане на образователна и научна степен “Доктор”

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ: проф. д-р инж. Стефан Терзиев

Настоящата рецензия е изготвена в съответствие със Закона за развитие на академичния състав на Република България (ЗРАСРБ), Правилника за приложение на ЗРАСРБ и Наредба № 12 за придобиване на образователна и научна степен „доктор” и научна степен „доктор на науките” на ВСУ „Черноризец Храбър”.

1. Общо описание на представените материали.

Представеният ми за рецензиране дисертационен труд е с обем от 127 страници. обхваща 7 глави, 23 фиг. и 2 табл. Реферирани са съвременни литературни източници, от които 27 са на турски език, а 33 на латиница. За рецензиране са ми представени също така две научни публикации и автореферат върху дисертационния труд.

2. Кратки биографични данни.

Докторантът Хакан Ордухан е роден на 1 април 1963г. в Адана, Република Турция. През 1985 година завършва бакалавърска степен в Коджаели университет, Факултет по икономика, а през 2009 година магистърска степен в ОКАН университет, специалност „Управление на логистиката”.

В момента е член е на управителния съвет на Търговската камара на Истанбул, вицепрезидент на Федерацията на автобусния транспорт в Република Турция. Заместник председател е на сектор за сухопътен транспорт към Съюза на камарите и стоковите борси на Република Турция.

3. Актуалност на разработената тема.

Темата на дисертацията е актуална и значима, което се определя от необходимостта от задълбочен системен анализ с цел подобряване културата на безопасност при училищните превози в Република Турция. Тя обхваща превоза на ученици и деца от предучилищна възраст от дома им до училище и обратно по определен график. Тези превози през последните години нарастваха изключително много, поради увеличаване населението в градовете. Училищните превози се реализират обикновено в условията на интензивен трафик, които създават често конфликти и пораждат редица рискови ситуации за безопасността на превозваните в училищните автобуси. Безопасните условия на труд са фактори, които определят безопасността и благосъстоянието на превозваните, работещите и на хората около тях . Изследването се провежда в сектор“ училищни превози“ - Истанбул. Обслужващата фирма разполага с 800 човека - шофьори и помощен персонал. Ежедневно в движение са около 500 училищни автобуса, превозват се около 9500 ученици и деца, 12 % от които са в предучилищна възраст.

Цел: „Подобряване културата за безопасни условия на труд при училищни превози“.

За постигане на целта са формулирани за решение следните задачи:

1. Анализиране на условията, при които се издава лиценз за извършване на превоз на пътници, чрез който се осигуряват безопасни училищни превози.
2. Изграждане на стратегия, чрез норми и основни правила, за създаване на договорни отношения и съответстваща организация за превози на ученици и деца.
3. Въз основа анализ на задълженията на шофьора на училищен автобус и

изискваното от него техническо обслужване на автобуса, да се определят изисквания за длъжностната характеристика на шофьора. Необходимо е да се обоснове необходимостта от обучение на шофьорите, съответстващо на определена квалификация.

4. В разнообразието на автомобилите и общите им характеристики, при вметване на училищните автобуси в тяхната матрица, да се посочат характерните им показатели и свързаните с тях технически параметри.
5. При изпълнение условията на безопасност, да се анализира поведението на децата и учениците, превозвани с училищен автобус. Въз основа на установени несъответствия между нормативни изисквания и действия в ежедневната практика, да се определят насоките за подобрене на безопасните условия на труд.

4. Кратка аналитична характеристика на дисертационния труд.

В първа глава е направен анализ на състоянието и проблемите на културата за безопасни условия на труд при превоз на ученици и деца, като са направени констатации за регламента за училищни превози на “Метрополитна област Истанбул“; длъжностните характеристики на шофьорите, превозващи ученици и деца, задълженията на превозваните при качване, престой и слизане от автобуса, както и задълженията на помощния персонал, съпровождащ превозваните.

Във втора глава се развива и утвърждава идеята, че безопасността на училищните превози не само се постига, но се гарантира и непрекъснатото ѝ поддържане, когато за фирмата превозвач е приложен лицензионен режим. Като форма на организация, той осигурява системна, целенасочена и възискателна дейност, за която ръководещ приоритет е безопасността на всички страни, участващи в превоза. Анализирани са условията, при които се издава лиценз за извършване превоз на пътници, съобразявайки се с това, че превозът е на деца и ученици.

При анализ на правилата при договорите за превоз, вниманието е насочено основно на отговорностите на превозвача. Представен е обхватът и предметът на

проверки. Акцентът е към предпътния преглед на техническото състояние, изправността на училищния автобус и свързаната с тях документация.

В трета глава са изследвани задълженията на шофьори на училищни автобуси при превоз на деца и ученици и съответстващото на тях обслужване на автобуса за постигане на безопасни условия на превозваните. В съответствие със задълженията е определена необходимата професионална квалификация, която обхваща обща, специфична и езикова подготовка. Представени са изискванията за входящо минимално образователно равнище. Формирани са целите на обучението, в резултат на което са посочени придобитите знания. Те формират компетенциите относно спазване изискванията за безопасни условия, подготовка на пътуването, монтаж и демонтаж на агрегати от МПС, контрол и обслужване на техническото им състояние. Въз основа общите характеристики на автомобилите и в частност на автобусите, са посочени характерните показатели, свързани с автобусите за превоз на деца и ученици. Посочени са примерни техническите характеристики на училищен автобус.

Четвърта глава анализира нормативните изисквания, на базата на които е мотивирана необходимостта за вида и формата на обучение на шофьори, отчитайки съвременните условия, директиви и тенденции. Представена е определящата роля на директивата на начална квалификация и продължаващо обучение. Анализирани са видовете обучения: начално и периодично обучение. Анализирани са провежданите инструкции на работници и служители: тяхната необходимост и форми за провеждане. Отделено е внимание на инструктажите за безопасни условия на труд: цел, форми на провеждане, обхват върху който те се простират.

Специално внимание се отделя на повишаване на квалификацията. За различните фази на квалификацията са посочени необходимите знания и начин за контрол при получаването им чрез провеждане на изпит. Представена е стратегия за промяна методиката на обучение и квалификация.

В пета глава са представени и анализирани различни видове съоръжения, в допир с които е възможно да се получат злополуки. Определени са задълженията

на длъжностните лица, имащи отношение към тези съоръжения. Анализирани е стратегията, с която трябва да се провежда инструктажът за безопасност и култура на поведение на учащите при провеждане на туристически пътувания, включително и тези с образователна цел. Вниманието е насочено към анализ на задълженията на учениците извън училище: в автобуса, в обекта за настаняване и др. Посочени са напътствия за поведение без допускане на произшествия при различни обстоятелства.

В шеста глава са обосновани условията и реда за извършване на периодични проверки и издаване на разрешението им; изискванията към контролно-техническите пунктове и контролните комисии. Представена е проверката на допълнителните елементи в ППС, изисквани за осигуряване на безопасността. Анализирани е организацията на движение, като резултат на проучване на пътничкопотока, като необходимост за безопасно движение. Представени са обстоятелствата, при които се провежда контролът и са установени нарушения, в резултат на двуетапен и на систематичен контрол на училищните автобуси.

В седма глава авторът представя принципно структуриране на въпроси за проведена анкета за установяване състоянието на безопасността при училищните превози. Целите на проведената анкета и задачите, които се решават чрез нея са насочени към подобряване културата за безопасни условия на труд при тях. Представени са конкретни резултати от анкетирането, насочващи вниманието към ограничаване на рисковите фактори за злополуки при училищните превози.

5. Методика на изследването.

При изследванията са използвани методът на системен анализ, методът на сравнение и на приоритет, методът на анкетирането. Избраните методи позволяват формулираните задачи да бъдат успешно решени, а резултатите от анкетирането да съответстват на действителното състояние.

6. Приноси на дисертационния труд.

Към научно-приложните приноси, резултат от извършеното изследване могат да бъдат отнесени следните приноси:

1. На основата на анализ са определени задълженията на шофьори на училищни автобуси при обслужването им за постигане на безопасни условия при превоз. В матрицата от параметри и характеристики на автомобилите е предложено вместване тези на училищните автобуси, посочване на характерните им показатели и параметри, чрез които се обезпечава безопасността на превоза.

2. На база на анализ на нормативните изисквания, отчитайки съвременните условия, директиви и тенденции, подчинено на принципа на непрекъснатост и усъвършенстване, е определена необходимостта от вид и форма на обучение на шофьорите, с акцент върху видовете инструктаж по безопасност. Предложена е стратегия за усъвършенстване методиката на обучение. След анализ на парадигмите „знания, умения, навици” и „учение чрез дейност”, са представени диаграми на дидактиката и примерна матрица за разширяване на обучението.

3. Предложен е модел на безопасен превоз на деца и ученици с училищен автобус, обхващащ цялостното им поведение; преди превоза, в самия превоз и след него. Анализирани са условията за възпитание, обучение и труд при различни обстоятелства и форми на образование.

Към **приложните приноси** на дисертационния труд могат да бъдат отнесени, както следва:

1. Формулирани са организационните и техническите изисквания за издаване на лиценз на фирмата превозвач за извършване превоз на деца и ученици.

2. Обосновани са условията и реда за извършване на периодични прегледи за проверка техническите изправности на пътните превозни средства. Въз основа анализ на информационна система за електронно регистриране на извършените периодични прегледи са разкрити и разширени техните възможности и положителните ефекти. Анализирана е организацията и методиката за извършване на периодичните прегледи.

3. Определени са целите на проведената анкета и задачите, които се решават чрез нея за подобряване културата за безопасни условия при училищните превози. Резултатите от проведените анализи и анкетни проучвания формират насоки за усъвършенстване наредбите за безопасни условия на труд, методите за вътрешен и външен контрол и прилагане на организационни и технически мерки за постигане на висока култура на безопасност.

Значимост на приносите за науката и практиката.

В практическо отношение изводите и получените резултати могат да се използват от фирми, занимаващи се с превоз на ученици и деца за учебна, извънучебна и възпитателна дейност при осигурени условия за безопасност.

Материалите от дисертацията са полезни за усъвършенстване организирането на начално и следващо преквалификационно обучение на шофьорите на училищни автобуси със засилено внимание на безопасните условия, за да се гарантира сигурността и намаляване на рисковите фактори върху всички участници в превоза. Материалите от дисертацията са полезни за усъвършенстване дидактическия метод на обучение на шофьорите за получаване на качествени резултати при съвременните условия.

Считам, че предложените научно-приложни и приложни приноси съответстват на получените резултати от извършеното изследване и следва да бъдат приети.

7. Публикации по дисертационния труд.

Във връзка с дисертацията са представени 2 публикации. Те са колективни и отразяват основните резултати от дисертационния труд.

1. 7th International Scientific Conference ARCHITECTURE, CIVIL ENGINEERING - MODERNITY, 28 - 30 May 2015 Varna, Bulgaria, Varna Free University "Chernorizets Hrabar", Faculty of Architecture, Ali Chakar, Hakan Orduhan, Oguz Ozyaral, „OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY MEASUREMENT OF PERCEPTION OF SCHOOL SERVICE DRIVE..p.489-494
2. IX International Conference on Civil Engineering Design and Construction - 2016, 15-17 September 2016, Varna, Bulgaria, Orduhan H., Terziev S., Chakar A., „ANALYSIS OF THE RESULTS FOR CULTURE IMPROVEMENT OF SAFETY WORKING CONDITIONS IN SCHOOL

8. Оценка на състоянието на автореферата.

Представеният ми автореферат е в обем от 47 старници и е разработен в съответствие с изискванията. Той отразява основните положения и научно-приложните и приложни приноси на дисертационния труд. Докторантът познава съвременното състояние на решаваните проблеми и правилно ги анализира.

9. Препоръки и забележки по дисертационния труд.

Към представената ми дисертация нямам критични бележки. Имам няколко препоръки:

1. Необходимо е в следващи бъдещи изследвания да се анализира структурата на анкетиранияте и да се потърсят възможности за разширяване на нейния профил.
2. Анкетираниято също така би могло в перспектива да обхване въпроси, свързани с техническата съоръженост на контролните пунктове, професионалната квалификация на членовете и управляващите органи на контролните съвети и др.
3. По-широко популяризиране на резултатите както от дисертацията, така и от бъдещи изследвания по темата чрез публикации и участия в специализирани чуждестранни издания и форуми.

10. Заключение.

Разработената дисертация е актуална и значима. Основните цели и задачи на дисертационния труд са коректно дефинирани и са изпълнени на високо изследователско ниво. Резултатите от нея формират научно-приложни и приложни приноси, полезни за теорията и практиката. Всичко това ми дава основание да изразя положителната си оценка за дисертационния труд на Хакан Ордухан и напълно убедено си позволявам да препоръчам на почитаемото научно жури да му бъде присъдена образователната и научна степен „ДОКТОР” по професионално направление 5.7 Архитектура, строителство и геодезия, докторска програма „Техника на безопасността на труда и противопожарна техника”.

17.02. 2017 г.

Рецензент:

/доц. д-р инж. Милена Кичекова/